

RECENZJA
ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Pani mgr Anny Różańskiej

**pt : Determinanty i konsekwencje stylów radzenia sobie ze stresem funkcjonariuszy
Policji pionu kryminalnego. , opracowanej pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Beaty
Pastwy-Wojciechowskiej oraz promotora pomocniczego Andrzeja Piotrowskiego**

Przedmiotowa recenzja rozprawy doktorskiej zawiera szczegółowo uzasadnioną ocenę spełnienia warunków określonych w art. 13 ust.1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017, poz.1789 ze zmianami), w związku z art.179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 poz. 1669 ze zmianami).

Mając na względzie powyższe w recenzji poddano analizie przygotowaną rozprawę doktorską podejmując próby uzyskania odpowiedzi na postawione pytania:

- czy praca stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego,
- czy wskazuje na ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej,
- czy pozwala na sformułowanie wniosku o umiejętności tworzenia i weryfikowania założonych tez a także ich weryfikacji i dociekania naukowego.

1. UWAGI OGÓLNE

Rozprawa została zrecenzowana na podstawie pisma Rady Dyscypliny Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego z dnia 15.05.2022 Uchwałą nr 2022/DR/14 Uniwersytetu Gdańskiego o powołaniu w w/w dniu na recenzenta. Rozprawa doktorska zatytułowana:

„Determinanty i konsekwencje stylów radzenia sobie ze stresem funkcjonariuszy Policji pionu kryminalnego .”, składa się z sześciu rozdziałów, które poprzedza spis treści i streszczenie. Dysertację zamyka podsumowanie i wnioski z badań, spis literatury, spis tabel, rysunków i załączników, wśród których znalazły się: kwestionariusz ankiety (Załącznik 1) zawierający 21 pytań, Kwestionariusz Trudności w Regulacji Emocji DERS autorstwa T. Czub i A. I. Brzezińska (Załącznik 2) i oświadczenie Autora . Nie znalazły się w załącznikach pozostałe narzędzia wykorzystane w rozprawie.

Całość rozprawy zawiera 143 strony. Recenzowana dysertacja prezentuje autorskie i nowatorskie wyniki badań, co wpływa pozytywnie na ogólną ocenę.

2. ZASADNOŚĆ PODJĘCIA BADAŃ

Już w tytule rozprawy zarysowany jest niezwykle ważny dla prawidłowego funkcjonowania Policji problem występowania zjawiska stresu doświadczanego przez jej funkcjonariuszy. Autorka opisała style radzenia sobie ze stresem oraz konsekwencje wynikające z jego doświadczania.

Doktorantka podjęła się trudnego zadania z uwagi na specyfikę całej formacji, jej hierarchiczny charakter i realizację zadań polegającą na wykonywaniu rozkazów. Ponad to, policjanci zwłaszcza pionu kryminalnego, którym poświęcona jest rozprawa doktorska są w sposób szczególny poddani doświadczaniu zjawiska stresu z uwagi na realizację zadań i „kryminalny” charakter pracy. Autorka, cytując za Ustawą o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 roku, wskazuje na składowe pionu kryminalnego wśród, których znajdują się wydziały: „kryminalny, techniki operacyjnej, wywiadu kryminalnego, dochodzeniowo-śledczy, poszukiwań i identyfikacji osób, ds. odzyskiwania mienia, ds. zwalczania przestępczości pseudokibiców oraz wydziału do walki z: przestępczością gospodarczą, narkotykową, samochodową, handlem ludźmi, korupcją, cyberprzestępczością i laboratorium kryminalistycznego, który powstał do walki z przestępstwami”. Ten katalog zakresów działania wskazuje na wielość obszarów i zagadnień jakimi zajmują się policjanci pionu kryminalnego. (s.11)

Doktoranta rozumiejąc trudy służby policjantów pionu kryminalnego tak opisuje cechy policjantów „ Muszą być wszechstronni, umieć szybko zmienić sposób myślenia w odniesieniu do danej sprawy i posiadać wiedzę i podjąć nowy trop. Wykazywać się zmysłem analitycznym, spostrzegawczością i posiadać wiedzę specjalistyczną w konkretnej dziedzinie. Powinni

wykazywać się bardzo dużą odpornością na stres i krzywdę ludzką, ponieważ w ich zainteresowaniu pozostają najcięższe, brutalne przestępstwa np. zabójstwo, zgwałcenie, dzieciobójstwo, uprowadzenie.” Chociaż wszystkie wydziały Policji są wyraźnie wymagające wykazano, iż te związane z prowadzeniem dochodzeń w sprawie przemocy, wykorzystywania dzieci, zabójstw dzieci oraz wykorzystywania seksualnego są najbardziej stresujące i mają głęboki wpływ na zdrowie funkcjonariuszy”. (s. 12)

Zgadzam się z doktorantką, że tego rodzaju doświadczenia nie mogą pozostać bez wpływu na dobrostan człowieka zwłaszcza, że tego rodzaju służba obarczona jest szeregiem obciążeń takich jak wykonywanie zadań w czasie ponadnormatywnym czy pełna dyspozycyjność, oraz duże spektrum doświadczanych sytuacji w służbie takich jak „ częsty kontakt ze zwłokami osób, które zmarły w sposób naturalny, wypadkach komunikacyjnych lub na skutek działań przestępczych dokonanych przez osoby trzecie”. (s. 12)

Jestem przekonana, że takie ujęcie tematu i dostrzeżenie istniejącego problemu zasługuje na podjęcie nad nim badań i wypracowanie rekomendacji czego podjęła się doktorantka. Niewątpliwie badania nad tą szczególną grupą zawodową zasługują na uwagę, gdyż od dobrego funkcjonowania policjantów, umiejętności radzenia sobie ze stresem i przepracowywania go zależy zarówno ich skuteczność w służbie jak i przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu oraz ponoszeniu kosztów emocjonalnych, społecznych i rodzinnych.

Tak ujęta tematyka jest niewątpliwie istotna z uwagi na planowanie działań w całej formacji pod kątem tworzenia właściwych warunków do pracy, budowania przestrzeni umożliwiającej lepsze radzenie sobie ze stresem.

Zasadność podjęcia badań nie budzi zastrzeżeń, ponieważ wskazany obszar wymaga weryfikacji i doskonalenia, co wydaje się być istotne z punktu widzenia zasadności poszukiwania optymalnych rozwiązań organizacyjnych, ukierunkowanych na podnoszenie kompetencji zwłaszcza w fundamentalnym obszarze, jakim jest bezpieczeństwo.

Doktorantka w sposób dostateczny odniosła się w zaprezentowanej analizie wyników badań do założonych obszarów badawczych.

3. OCENA MERYTORYCZNA I METODOLOGICZNA ROZPRAWY

Oceniam, że przedmiotowa praca doktorska mieści się w zakresie postawionych wymagań formalnych. Doktorantka właściwie wyselekcjonowała i wykorzystała zagadnienia związane z badanym zagadnieniem i wykorzystała w recenzowanej rozprawie.

Dysertacja Pani mgr Anny Róžańskiej jest rezultatem badań w odniesieniu do postawionych celów badań, którymi były (s. 63) :

„ 1. *Weryfikacja empiryczna przyjętego modelu teoretycznego wzajemnych relacji pomiędzy badanymi zmiennymi psychologicznymi i określenie ich znaczenia dla stylów radzenia sobie ze stresem u funkcjonariuszy Policji pionu kryminalnego.*„

2. *Próba określenia możliwości aplikacyjnych uzyskanych rezultatów badań w pracy funkcjonariuszy Policji pionu kryminalnego z uwzględnieniem czynników podmiotowych i instytucjonalnych.*”

W dalszej kolejności Doktorantka sformułowała pytania badawcze na które poszukiwała odpowiedzi(s. 63). Brzmiały one następująco :

„ 1. Jak funkcjonariusze Policji pionu kryminalnego postrzegają i oceniają stres w pracy w Policji i możliwości jego redukcji?

2. W jaki sposób zmienne podmiotowe, tj. regulacja emocji, poczucie własnej skuteczności i preferowane style radzenia sobie ze stresem wpływają na rodzaj poszukiwanego wsparcia społecznego, odczuwane subiektywne natężenie poczucia depresyjności oraz nasilenie i rodzaj agresji?

3. Jaka jest zależność pomiędzy zmiennymi podmiotowymi, tj. regulacją emocji, poczuciem własnej skuteczności i preferowanymi stylami radzenia sobie ze stresem a odczuwanym subiektywnym natężeniem poczucia depresyjności oraz nasileniem i rodzajem agresji? „„

4. Jakie jest znaczenie aplikacyjne modelu w prewencji ponoszonych kosztów psychologicznych funkcjonariuszy Policji pionu kryminalnego co może się przełożyć na efektywność służby?

W rozprawie postawiono cztery pytania badawcze wskazujące zakres analizowanego materiału i obszary objęte zainteresowaniem badaczki.

Cała dysertacja składa się ze streszczenia, sześciu rozdziałów merytorycznych oraz podsumowania (dyskusja i wnioski). Pierwszy rozdział poświęcono charakterystyce służbie w

Policji ze szczególnym uwzględnieniem pionu kryminalnego i pracy psychologów policyjnych w zakresie doświadczania kryzysu przez funkcjonariuszy.

Rozdział drugi poświęcony jest zjawisku stresu, stylom i strategiom radzenia sobie ze stresem z uwypukleniem zagadnienia w odniesieniu do funkcjonariuszy Policji. W kolejnym trzecim rozdziale doktorantka skupiła się na konsekwencjach stresu, jego źródłach i zespole PTSD. Opisała także wtórny stres traumatyczny STS i wtórny wzrost po traumie SPTG. Scharakteryzowała i opisała zaburzenia depresyjne i zachowania agresywne jakie występują u funkcjonariuszy w związku z pracą zawodową. Rozdział czwarty poświęcony jest mechanizmom i czynnikom wspierającym radzenie sobie ze stresem. Autorka opisała wnikliwie zjawisko regulacji emocji, a także zagadnienia poczucia własnej skuteczności i zjawisko wsparcia społecznego tak ważnego w doświadczaniu zjawiska stresu i jego konsekwencji. Rozdział czwarty zamyka część teoretyczną pracy zawierającą kompleksowy opis zagadnień związanych z przyczynami i konsekwencjami stresu. Tak oprzyrządowane zagadnienie wieńczy kolejny piąty- rozdział zawierający metodologię badań własnych. Doktorantka opisała w nim zastosowane metody badawcze uzasadniając swój wybór. Precyzyjnie określiła czas i miejsce przeprowadzonych badań oraz grupę badawczą. Zaprezentowała opis zastosowanych metod w tym własnych i wystandaryzowanych narzędzi badawczych. Są to jak wskazuje w rozprawie (s.71-73) :

(...) – Autorska ankieta opracowana na potrzeby niniejszej pracy skierowana do funkcjonariuszy Policji pionu kryminalnego. Kwestionariusz ankiety składa się 21 pytań zamkniętych. Zawiera metryczkę oraz pytania dotyczące pracy w Policji.

– Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych (*Coping Inventory for Stressful Situations*, CISS; Endler i Parker, 1990), polska adaptacja: Szczepaniak, Strelau i Wrześniewski (1996). Kwestionariusz CISS (Endler i Parker, 1990) służy do badania stylów radzenia sobie ze stresem.

– Kwestionariusz Trudności w Regulacji Emocji (*Difficulties in Emotion Regulation Scale*, DERS; Gratz i Roemer, 2004), polska adaptacja: Czub i Brzezińska (2012). Kwestionariusz DERS (Czub i Brzezińska, 2012) przeznaczony jest do pomiaru klinicznie istotnych trudności w zakresie regulacji emocji.

– Berlińskie Skale Wsparcia Społecznego (*Berlin Social Support Scales, BSSS*; Łuszczyńska, Kowalska, Schwarzer i Schulz, 2002). Skale BSSS to zestaw narzędzi do pomiaru poznawczych i behawioralnych wymiarów wsparcia społecznego.

– Skala Uogólnionej Własnej Skuteczności (*Generalized Self-Efficacy Scale, GSES*; Schwarzer, Jerusalem i Juczyński, 2009). Skala GSES mierzy siłę ogólnego przekonania jednostki o skuteczności radzenia sobie z trudnymi sytuacjami i przeszkodami.

– Kwestionariusz Depresji (*Beck Depression Inventory Second Edition, BDI II*; Beck, Steer i Brown, 1996) spotykany również pod nazwami: Skala Depresji Becka oraz Inwentarz Depresji Becka. Autorzy polskiej adaptacji: Łojek i Stańczak (2019). Kwestionariusz BDI II (Beck, Steer i Brown, 1996) przeznaczony jest do pomiaru nasilenia objawów depresji u osób dorosłych.

– Inwentarz Psychologiczny Syndromu Agresji (*Psychological Inventory of Aggression Syndrome, IPSA II*; Gaś, 1987) przeznaczony jest do pomiaru nasilenia agresji i jej jakościowej analizy u osób dorosłych.

Rozdział szósty to wyniki badań własnych, gdzie doktorantka opisała szczegółowo badane korelacje, dokonała analiz i właściwie sformułowała wnioski. Zastosowała w pracy konieczne pożądane i właściwe metody badań .

Pracę wieńczy podsumowanie i wnioski z badań. Doktorantka, co szczególnie istotne pokusiła się o wnikliwą dyskusję wyników przeprowadzonych badań a także sformułowała implikacje dla praktyki (s.103) i implikacje dla dalszych badań co wskazuje na dojrzałość naukową i szerokie spojrzenie na badany problem. Atutem rozprawy jest opisany w niej kierunek dalszych działań ujęty w sposób systemowy wskazujący na głębokie przemyślenie. Autorka wspomina między innymi o „możliwości przeprowadzania badań longitudinalnych, w odstępie dwuletnim w zakresie dynamiki trudności doświadczanych przez funkcjonariuszy”. (s.105) czy badań dotyczących postaw utajonych. Całość pracy pozwala na sformułowanie wniosku o dojrzałym ujęciu tematu, jego kompleksowym zbadaniu i wyciągnięciu adekwatnych wniosków oraz rekomendacji na przyszłość na systemowych rozwiązaniach.

W kontekście oceny merytorycznej należy podkreślić, że zawarte w pracy treści mają dużą wartość użyteczną zarówno w obszarze psychologii jak i szeroko rozumianego

bezpieczeństwa. Merytorycznie dysertacja tworzy podstawy do dalszych analiz nad podjętymi problemami.

Co prawda dysertacja zawiera drobne uchybienia, jednak nie mają one istotnego wpływu na zaprezentowane treści. Wartość merytoryczną pracy podnoszą liczne zobrazowania sporządzone w postaci schematów i tabel. Na podkreślenie zasługuje również solidna bibliografia.

W mojej ocenie, recenzowana dysertacja jest materiałem poznawczym, uporządkowanym i uzasadnionym, stanowiącym niewątpliwie znaczącą wartość poznawczą. Zawarte w niej wyniki badań naukowych są bardzo interesujące i powinny stanowić cenne źródło wiedzy w odniesieniu do problematyki zawartej w temacie rozprawy. Rozprawa może być także pomocna w dalszym ulepszaniu systemu doskonalenia zawodowego uwzględniającego, w większym niż dotychczas zakresie potrzeby policjantów pionu kryminalnego i pozostałych pionów w obszarze szeroko rozumianego stresu.

4. OCENA KONSTRUKCJI PRACY

Dokonując oceny konstrukcji pracy, należy zauważyć, że przyjęta struktura pracy umożliwiła przeprowadzenie wyводу, zgodnie z którym możliwa była odpowiedź na postawione pytania badawcze. Praca zawiera wstęp w postaci streszczenia, który wprowadził do zagadnień podejmowanej tematyki, wskazując jednocześnie na zasadność poruszanego tematu. Kolejno po sobie następujące rozdziały zakreślały tematykę opierając się na solidnej literaturze przedmiotu. Bardzo istotne i wartościowe było umiejscowienie omawianej i badanej tematyki w literaturze polskiej i międzynarodowej. Niewątpliwie najcenniejszą częścią rozprawy są badania przeprowadzone wśród policjantów, którzy bezpośrednio doświadczają z uwagi na wartość materiału badawczego. Niewątpliwie tego rodzaju badania pozwolą w przyszłości na lepsze dostosowanie metod pracy do istniejących wyzwań.

5. UWAGI KOŃCOWE

Pracę oceniam pozytywnie. Przeprowadzone badania i przedstawione wnioski mają charakter autorski i nowatorski.

Pan mgr Anna Różańska podjęła się ważnego i trudnego zadania a mianowicie dokonania diagnozy determinantów i konsekwencji stylów radzenia sobie ze stresem funkcjonariuszy pionu kryminalnego.

Pewnym niedosytem pozostaje uwzględnienie większej liczby policjantów do badań ze wspomnianych rodzajów jednostek. Wydaje się, że choć zastosowano bardzo bogatą kafieterię testów, które wieloaspektowo pozwoliły spojrzeć na problem stresu to zasadne byłoby zwiększenie liczby badanych by wnioski w sposób uzasadniony można uogólniać.

Niewątpliwie należałoby w przyszłości rozważyć rozszerzenie badań we wspomnianym kierunku, by na podstawie wyników badań móc postulować systemowe rozwiązania dotyczące całej formacji.

6. KONKLUZJA

W konkluzji należy podkreślić, że Doktorantka wywiązała się z postawionych przed sobą zadań, natomiast w zakresie formalnych wytycznych kierujących pracę recenzenta

Oceniam, że:

- Praca stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego,
- Doktorantka wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną w danej dyscyplinie naukowej,
- rozprawa uwiarygadnia umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Mając na względzie powyższe oceniam, że rozprawa jest samodzielną i oryginalną pracą naukową. Stwierdzam, że przedstawiona rozprawa odpowiada warunkom określonym w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz.595, z późn.zm.).

Jako recenzent proszę Wysoką Radę Dyscypliny Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego o przyjęcie dysertacji Pani mgr Anny Różańskiej na temat: „*Determinanty i konsekwencje stylów radzenia sobie ze stresem funkcjonariuszy Policji pionu kryminalnego*”, do dalszego procedowania i proszę o dopuszczenie jej do publicznej obrony.

dr hab. Sławomir Kłowski

